

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 florini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domni co-
ectori.

Nr. 3.

Brasiovu 1. Februaru 1877.

Anulu X.

Sumariu: O lacrima ferbinte. — Influinti'a mameloru asupra educatiunei. — Starea instructiunei publice in Romani'a (Urmare). — Ce diarie se citimu? — Bibliografia straina.

O lacrima ferbinte

de *Iosifu Sterca Siulutiu*, de Carpenisiu, membru alu comitetului asociatiunei pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu din Transilvani'a.

Sibiiu 27 Octobre 1874.

Catra inbitii mei copii: Aureliu, Flaviu, Alexandra, Traianu.

• Totulu se distruge, si este espusu peritiunei formale in natura; numai suvenirea numeloru meritate é eterna.

A, Humbold.

Departandu-me eu si fratii mei Dionisiu si Ioanu din Abrudu, s'au departatu cei de pe urma Siulutiesci, cari s'au tienutu de acea ramura a familiei, din care suntemu noi. Fiindu-cà fratii tatalui meu cá amploiati de statu inca pe la anulu 1810 s'au departatu, fara cá se se fia reintorsu; si fiindu-cà voi v'ati nascutu departe de acei munti clasici, cari au fostu leaganulu, scutul si mormentulu intr'un'a serie de mai multi secolu, alu familiei Siulutiesciloru, Aro-nesciloru si Boieresciloru, ai caroru descendentu suntemu noi, si ale caroru nume cá familii fruntasie romanesci (alte familii romane nobili in Abrudu nici cà au fostu) sunt strinsu legate de istori'a nationale, sunt convinsu, cà nici unulu dintre voi nu se va asiedia la Abrudu, si nu va cultiva minele, cari in trecutulu cu atata daru si bogatia au resplatitu oste-nelele toturoru, anume si ale parintiloru si strabu-niloru nostri cá proprietari mari de mine, incatu nu fara de temeiu s'a numitu Abrudulu raiulu pe pa-mentu, éra acuma desecandu vinele de aur cu tó-
tulu, au devenitu iadu pentru bietii locuitori, pentru cà proprietate mai mare de pamentu roditoriu pu-cini au avutu; ceilalti locuitori ocupandu-se eschisivu cu minele, acumu suntu peritori de fóme, si nu peste multu voru fi siliti multi se ia lumea in capu. Acésta sórte va ajunge mai virtosu pe romani, precumu dejá s'a si intemplatulu cu feciorii lui Simionu Siulutiu, care era celu mai mare proprietariu. Elu in totu tim-pulu avea in grasduri câte 10—15 cai, 4 cai negri, 4 suri la trasura, mai multi cai frumosi de calaritu, si o multime de servitori; astadi copii lui ratacescu in lumea mare. Ce é dreptu, vin'a é a loru, nu a

parintiloru. Parintii 'i au trimisu aici la Sibiiu in retrangementu, dara celu micu Petru, in etate de 11 ani, a trei'a di a fugitu pedestru acasa. Aducundu'lu tatalu seu inderaptu, a rogatu pe directorele se dispuna cá se nu mai póta fugi. Acesta punendu paza la pórtu, a disu baiatului: Acuma se vediu cum vei fugi? „Me vei trimite d-ta acasa, 'i a respunsu baiatulu.“ „Pana atunci poti astepta.“ „Ba Dieu eu nu voi astepta multu.“ Cu aceste cuvinte si-a prinsu cu man'a stinga virfulu limbei, si cu fórfecele care le avea in man'a drépta si-a taiatu limb'a in doue; cá si Gambetta, care in asemenea jurstari si in asemenea etate si-a scosu unu ochiu.

Ceilalti locuitori imbraciosiandu meseriile, ori candu si ori unde voru avea buna subsistentia. Imi aducu aminte, cà tatalu-meu carele era invitatulu la tóte cununiile romanesci din locu si imprejuru, la toti le dedea sfatu cá se'si dea la timpulu seu copii la scóla, apoi la professiuni, aducundu-le de esemplu pe fruntasii familiiloru unguresci din orasiu, ai caroru parinti asia si-au pusu basa fericirei; apoi terminá totu-déun'a cu indatinat'a sa gluma: Se scii cà daca ai nimeritu bine casatori'a, apoi traiesci cá in raiu, dar daca nu, apoi ai dusu pe draculu cu ceter'a in casa.

M'am decisu a ve descrie unele trasuri din viéti'a sociala din acei munti, si unele intemplari memora-bile, precumu si necsulu, si legaturile familiei nóstre, pre bas'a documenteloru aflate intre hartiile unchiului meu metropolitu Siulutiu, combinate cu alte date isto-ricé, cá se scia nepotii, cine au fostu si ce au patitu strabunii.

Ve deschidu cartea familiei, cá se aveti unu indreptariu si oglind'a trecutului inaintea vóstru in viéti'a acésta espusa la atatea tentatiuni, de o parte, de alta parte pentru-cà nu este ertatu se remana neobservatu nici unu momentulu, fia de jale, fia de bucuria, care ar' servi spre completarea istoriei nationale; eara cum-cà din istori'a singuraticiloru se compune istori'a unei familie, din istori'a familieloru istori'a nationale, din istori'a natiuniloru istori'a patriei, é unu adevéru recunoscutulu de toti. Totu ce é contrariu acestui adevéru, póte fi unu materialulu fórte pretiosu, dara istoria completa nu va fi nici odata.

Cum-cà la descrierea acést'a nu m'a condusu altu interesu, decatu acela cu care sum datoriu facia de voi, veti vedea in decurgerea ei. Cu atatu mai pucinu vanitatea; cà-ci famili'a mea de si era din clas'a privilegiata, totu-déun'a s'a identificatu cu poporulu, care era insasi natiunea. Daca au avutu poporulu dile de bucuria, s'a bucuratu dinpreuna; daca a jelitu, a plansu cu elu, si mi-se pare cà este unic'a familia romana nobila in Transilvani'a, care inainte de 1848 portandu oficie publice, fiindu ómeni cu stare si avere, si dintre care totusi nu s'a aflatu nici odata nici unu renegatu. Acést'a semnifica fórte multu, cà ci celu din taiu midiulocu a se renega, era oficiulu, apoi casatori'a in alte nationalitati. Antecesorii nostri Siulutiescii si Aronescii, de si erau doue ramure ale aceluasi trunchiu, adeca un'a si aceeași familia, adese se casoriau intre sine. Asia pentru esemplu, strabun'a mea, soci'a strabunului meu Aron Sterca-Siulutiu, era sor'a episcopului Petru Paulu Aronu; asia si soci'a unchiului meu mitropolitu Alexandru Sterca-Siulutiu a fostu fiic'a proprietariului Aronu de Bistra. Asemenea casatorii reciproce s'au intemplatu intre famili'a Siulutiesciloru si a Boieresciloru de Scorei, cari suntu veri primari cu noi. S'au intemplatu inse adese ori de si-au luat u femeii de unguru si de germani, din cauza cà inainte de 1848 fete de romanu nu erau educate asia, cà unu barbatu din clas'a culta se o póta lua de socia. Unu romanu cu stare, daca isi educá tata, aceea se maritá dupa strainu; prin aceea era perduta pentru natiune, se renegá indata, mai iute cà barbatii. Alte fete de romanu bine crescute erau fórte rare, cà corbii cei albi; si cu tóte aceste membrii familiei nóstre nici prin casatorii mixte nu s'au departatu dela nationalitatea loru. Acést'a firesce in acele locuri erá unu ce mai usioru decatu in alte parti ale tierei, pentru-cà in Abrudu, cà si in districtulu Fagarasiului si in alte mai multe locuri, originalii locuitori si proprietari au fostu romanii; familii de alte nationalitati s'au asiediatu pe rondu acolo cà meseriasi, negociatori, preoti, invetiatori, e. t. c. si mergundu negociulu si meseriile bine, prin diligenti'a si activitatea loru au intemeiatu familii oneste si puternice. Pe langa tóte aceste, caracterulu romanescu alu orasiului s'a pestratu totu-déun'a; pana pe la anulu 1840 limb'a conversatiunei era atatu in societati, catu si in casina cea romana, ba ce e mai multu, in beserica la ungurii unitari din Rosi'a le predicá preotulu romanescu, si numai la Craciunu, Pasci, Rosalii unguresce, ce ei inse nu intielegeau. Intre impregiurari de aceea si mai virtosu socotindu cà armoni'a intre orasieni fara distingere de nationalitate si clasa, atatu a fostu de intima si sincera, in catu generatiunei de facia i s'ar' pareu lucru fabulosu a audi cà in Abrudu petrekerile dupa nationalitati si clase era necunoscute, pe langa tóte cà petrekeri mai sumtuose si mai luxuóse abia era cunoscute undeva, veti intielege cum antecesorii nostri si-au potutu pastra si prin casa-

torii cu femeii de alte nationalitati in familia caracterulu de romanu. Firesce cà zelulu invapaiatu romanescu ia caracterisatu pururea pre mosii si strabunii mei. Prin nefericitulu resboiu civile din 1848 incuibandu-se ur'a si dusmani'a si intre nationalitatile din Abrudu, si stirpindu-se multe familii cu totulu, astadi enararea epocei de auru si de fericire, pare o fabula din o miie si un'a de nopti. Alte elemente, alte moraluri affi adi acolo; in loculu fraternitatiei reciproce a urmatu neincrederea, in loculu bogatiei saraci'a. Caus'a fericirii a fostu abundanti'a; peste o miie de punti de auru crudu curatu se producea in totu anulu, pentru care se platea dela oficiulu camerariu in auru si argintu la proprietarii de mine unu diumatate de milionu florini pe totu anulu. Nu fara temeiu se dicea de coloniele imperatului Traianu: „Extra Aurariam non est vita, si est vita non est ita.“ Si impregiurarea cà toti ómenii era metalurgi si cá atari egali in libertate, facea de in ospitalitate se intreceau unii pe altii asia, in catu cas'a si mas'a fiesce-carui orasianu era deschisa pentru ori-ce strainu. Multimea de caletori din Franci'a, Itali'a, Angli'a si Germani'a, cari in totu anulu veniá se védia Detunat'a si alte minuni ale naturei, ori „Cetatea,“ unde romanii antici, coloniile lui Traianu, au deschisu mai antaiu minele de auru, remasera uimiti de primirea ospitala a Abrudieniloru. La ocazioni de acestea mai toti orasienii ii insociau in excursiunile loru. Era o adeverata serbatóre asia, incatu ospitalitatea si galanteri'a Abrudieniloru ajunsese a fi proverbiala si cunoscuta in tóte partile, din care cauza Abrudulu se numia „Americ'a mica.“ Din tóte acestea n'a remasu nimicu, decatu numai sovenirea: „ce-a fostu dulce s'a mancatu, ce-a fostu verde s'a uscatu.“

Dá, a trecutu tempulu, candu unulu dintre Siulutiescii a presaratu epistolele scrise amantei sale cu pulbere de auru, candu tieganii daca ii cantá cantecculu unui Abrudeanu, primiau cate 10 galbeni „cinsteste.“ Candu Abrudeanulu a mersu la Clusiu cà se si cumpere panura alba de halina si vedendu boltasiulu cà e unu omu simplu, ia respunsu: dá, eu amu panura de care dici, dara nu pentru dta, cà-ci unu cotu costa unu galbinu. Numai unu galbinu? a intrebatu baiasiulu. Aruncandu'i doi galbini: Taia'mi dara doi coti de obie. Ceea ce intemplantu-se, a trasu panur'a in cisme maniosu, si ducundu-se in bolt'a vecina, a cemperatu diverse obiecte in pretiu de o snta de galbini. Pana in diu'a de astadi se vorbesce de acestu lucru in Clusiu.

In Abrudu era lucru usioru pentru unu meseriasiu, ori negustoriu a se inavuti, cà-ci poporulu romanu din locu si juru avea auru multu, si minte pucina, cà se tacemu cà portulu romanescu celu pictorescu nicairi nu se póta cu atata elegancia cà aici; poporulu in mancaru, benturi si portu e mai lucnosu, cà tóte celelalte popóra din tiéra. Daca intrá romanulu in birtu, dicea catra birtasiu: „da'mi o parchia,“ adeca o sticla de vinu, si un'a de apa

de Borsecu; mai pucinu nu cerea; — cu tóte cà in timpurile vechi, ap'a de Borsecu era mai scumpa cà vinulu celu vechiu; altu vinu nici nu trecea in birturi. Romancele daca intrau intr'o pravalia cà se si cumperu unu sialu (invelitóre), apoi éca una cumu terguia:

Ce costa invelitórea? 7 fl., respundea negustoriulu. Nu e pentru mine, nu i destulu de fina, reflectá romanc'a. Negustoriulu aducea alte sialuri totu de soiulu si pretiulu de mai inainte. Da la aceste ce i pretiulu? 5 galbini. Vedi acest'a i mi place, acest'a e finu, este pentru mine.

Imi aducu aminte, ca odata cà baiatu mergeamu cu tatalu meu calare cà se ne vedemu baile, si trecundu pe la cas'a lui Angelu, imi spunea tatalu meu: Vedi omulu acesta a fostu candu-va fórt bogatu; dicea cà Ddiu e nebunu cà i dà atat'a auru, n'are ce se mai faca cu banii. De imbuibatu ce era, presará mamalig'a cu pulbere de auru in locu de sare, si cumperá cele mai scumpe arme dela renumitul maiestru din Itali'a Lazarino Comenazo; dara in urma seracindu de totu, au desperatu, s'au facutu beutori; tóta averea au pus'o in crisma la Gligoru. Tatalu meu fiindu fórt glumetiú ii dicea: „Unde i pusc'a Lazarin? E la Gligor pentru vinu.

Dara pistolulu Comenazu?

Totu la elu pentru vinarsu.

Aprindiendu eu faci'a suvenirei si a sperantie, a acestoru doue simtieminte, fara care omulu nu póte trai, cà-ci elu se nutresce cu suveniri, si isi alina setea cu sperantia, rogu pe a totu-puterniculu, cà se aduca tempulu, in care patri'a nóstra se devina aceea ce a fostu candu Abradulu, loculu egalitatii, fratietatii, libertatii si alu fericirii; apoi unu poporu care are origine asia nobila, limba, poesia si musica asia dulce si infocata; — proverbele instructive, originale si classice, pline de satira si umoru placutu, le admira si strainii; — unu poporu care are asia femei frumoase si afabili, barbati asia voinici, dotati cu multe daruri dela natura, si fórt capaci spre cultivare; unu poporu care a resistatu cu admirabila barbatia atatoru vífore, si orcane ale secliloru, pana candu alte popóra s'au stinsu cu totulu; unu poporu care e religiosu, ospitalu, la cas'a lui isi imparte bucur'a cu ori-ce strainu, e pretinosu, cu fruntea deschisa. In resboiu precumu atesta istori'a militara a regimenteloru c. r. austriace. in vitedia si bravura nici o natiune nu'lu intrece pe romanu. (Pre candu scriu eu aceste, petrece archiducele Albrecht eroulu dela Custozza in Sibiu la exercitiile armatei concentrate. Vediendu pe campulu de manevra regimentele cu cari elu si-a castigatu la Custozza cunun'a gloriei immortale, adeca pre romanii transilvaneni, si vediendu cà acestia si aici escelléza, a calaritu, entusiasmata printre ei strigandu in limb'a romana: „Inainte feciori, bravo feciori, ve multiamescu feciori!“) Romanulu care are o tíera asia fertila si romantica, pe care elu intr'atata o iubescu, in càtu pe cumu

arata statistic'a militara européna, nici dintr'unu poporu n'au muritu atatia de dorulu patriei in strainatate, cà diutre romanii transilvaneni, unu poporu cà acesta nu se póte stinge, trebue se i dea Ddiu si dile bune dupa atatea amare. — Ap'a trece petrile remanu.

Éta ce dice si W. Hochmann si Martin Opitz despre poporulu romanu in opulu Beschreibung der Erde pag. 3074: „Aus diesem Gemisch aber, aus welchem das walachische Volk seine Abstammung hat, entwickeln sich Köpfe, welche klassisch sind und als Modell für Gemmen benützt werden könnten; Köpfe, die auch im Innern das bergen, was ihr Aeuusseres andeutet; denn schnellere Fassungskraft, offeneren Verstand; grösseren Scharfsinn. verbunden mit Gewandtheit des Benehmens, wie mitunter der gemeinste Walache zeigt, findet man nirgends. Dies Volk vereint, und zur höchsten Civilisation herangebildet, wäre geeignet, an der Spitze der geistigen Cultur der Menschen zu stehen. Und um dies voll zu machen, ist auch seine Sprache so wohlklingend und reich, dass sie sich für das gebildetste Volk der Erde besonders eignen würde.“

In Transilvani'a se afla familii cu numele Siulutiú, altele cu numele Sterc'a; famili'a nóstra inse are numele Sterc'a Siulutiú de Carpenisiu. Genealogi'a familiei nóstre se afla scrisa de mai multi, a nume si in Amiculu poporului din a. 1862. Acésta familia canduva fórt avuta, a suferitu multa dauna pe timpulu lui Rákotzy II., in revolutiunea lui Horea si in revolutiunea magiara din 1848. In acést'a din urma i s'a rapitu si nimicitu numai parintiloru mei o avere peste 40,000 fl.; intre altele, stufe de auru, cari aru fi facutu onóre ori-carui museu europénu; multe pretioase, eredité dela mosii de stramosii, de ambe secele; la famili'a nóstra s'au aflatu mai antaiu service, cutíte, furcutie si linguri de auru (dupa aceea au avutu familia Ficker), o colectiune frumoasa de arme de venatu si alte armaturi, iatagane etc., cà suvenire si tropheae din resbelele trecute, in carii membrii familiei cà insurgenti si soldati au participatu, o biblioteca frumoasa s. a. Tóte s'au depredatu.

Famili'a nóstra a statu totu-déun'a la inaltimea missiunei sale, a fostu totu-déun'a credintiósá bisericei si natiunei sale, si atunci candu venise timpulu de era rusine pentru unu omu cultu, cu stare, a se numi „valachu“ se numia pe sine cu mandria cà e romana. Au ajutatu natiunea si pe membrii ei singuratici in interesulu romanismului, din care cauza a fostu purururea iubiti si stimati de toti romanii. Asiu potea aduce nenumerate exemple de zelulu familiei nóstre catra natiune. — Tatalu meu si mam'a vitrega a mea, se afla ingropati in Abrudu, mam'a mea in Campeni. Fratii tatalui meu Iosifu c. r. spanu camerariu, e ingropatu in Ofenbaia, Simeon c. r. tricesimariu in Elisabetopole, carele a muritu pe la anulu 1830 togma candu era denumitu de tricesimariu supremu. Acesta fiindu pre patulu mortii, l'a cercetatu prima-

riulu orasiului, si imbarbatandu'lu cà ii va fi mai bine, totusi ii face cunoscutu cà comunitatea a decisu se i se faca mormentulu in cinterimulu catholiciloru, unde va voi famili'a se aléga unu locu. Unchiulu meu multiamindu primariului si comunitatei pentru bun'a-vointia, a dispusu numai decatu, se'i faca mormentulu in cinterimulu romanescu. Cum, pentru Ddieu, 'i a disu soci'a! (germana), si si primariulu, unu domnu nobilu se se inmormenteze in capulu orasiului, intre prostii de iobagi? Eu asia vréu, si asia trebue se se intemple, pentru cà eu „numai in pamentu romanescu potu odichni; si apoi singuru cinterimulu ilu mai are bietulu romanu propriu alu lui.“ Poporulu vorbesce si astadi, cà intre ai loru e ingropatu si unu domnu de romanu. In anulu 1861 cercetandu unchiulu meu mitropolitulu biseric'a de acolo, au spusu betranii, cà inainte cu 10 ani sapandu gróp'a la pop'a celu betranu, au datu de nisce bumbi mari de argentu, despre care au cunoscutu loculu unde a fostu unchiulu meu ingropatu.

Caracterulu si precumu dice poporulu, omeni'a Siolutiesciloru a fostu proverbiala. Acestu thesauru, fara care omulu e unu animalu cuventatoriu demnu de tóta compatimirea, se'lu transplantati in urmatorii vostri, si atunci darulu lui Ddieu va fi cu voi; cà in ori ce inpregiurari remane adevéru: „justus est ubique tutus.“ Singuru caracterulu face pre omu superioru altora; acést'a e in omu ce se numesce schinteia domnedieiesca, te face independentu in tóte partile, in susu si in diosu; caracterulu e mai pretiosu decatu cultur'a si sciinti'a; ba cu catu e mai invetiatu omulu fara caracteru, cu atat'a e mai periculosu. Dup'aceea urmédia educatiunea si cultur'a ànimei, care este mai pre susu decatu ori-ce sciintia, fire-aru ea catu de inalta si profunda. Ferice de acela, care possede tóte trei acestea thesaure.

Tatalu meu care au luat parte la resboiulu din 1813—15 cá oficiru, capatandu la Leipzig un'a blesura, au quietatu, si intrandu in servitiu de statu, s'a casatoritu cu Francisca Sófaly de Sófalya, mam'a mea, fat'a unui ampioiatu de statu, si proprietariu, romanu renegatu, sora cu administratorulu c. r. Alexie Sófaly.

Tatalu meu au muritu in etate de 62 ani in 14 Maiu 1858. Gazet'a din acelu anu descrie cu colori fórte magulitórie viati'a tatalui meu, pe care l'au inmormentatu fratele lui, mitropolitulu; a fostu o ingropatiune demna de viéti'a lui, carei asemenea nu s'a mai pomenitu in acei munti.

Mam'a mea morindu de tinera, noi amu remasu mici de dens'a. Tatalu meu s'a casatoritu a dou'a óra cu Anna Neagoe, unic'a copila a secretariului dela c. r. judiciu montanu, ómeni culti si romani devotati. Din acésta casatoria pré fericita n'au remasu copii. Noi amu iubit'o cu o adevérata iubire fiésca, si ea pe noi cá o mama dulce si buna; ne-a crescutu cu mare ingrigire, pentru aceea mórtea ei ne-a causatu adanca durere. In a. 1850 in lun'a lui Maiu

venindu la noi soci'a lui Dimitrie Moga, presiedinte de senatu la tabl'a reg.*), care e verisióra cu mine, au pofitu pe mam'a mea la preumblare, dara mam'a nici decátu n'a vrutu se mérga, dicundu cà ori candu, dara astadi nu suntu dispusa. Verisór'a nu ia datu pace. Vediendu tat'a cà nu póte scapá, a disu: mergeti cu trasur'a. Nu, a respunsu verisiór'a, intr'o di asia frumósa totu orasiulu e prin piatia; mergemu acolo. S'au dusu, dara n'au trecut 10 minnte, candu tatalu meu din terassa vedé cà o multime de ómeni vinu si isi indreapta pasii catra curtea nóstra; pórt'a se deschide, multimea intra. Tatalu meu se mira; de-odata se desface multimea, si tatalu meu vede pe mam'a pe o madratia ducundu-o mórta. Dens'a lunecase in piatia pe pardoséla si cadiendu pe spate, i s'a ruptu o vena in capu, si a remasu mórta.

Despre fratele mamei mele Alexie Sófaly e de insemnatu, cà de si se tienea pe sine magiáru, a scrisu mai multe opuri in limb'a romana, precum si dreptulu montanu. Fiic'a lui maritata dupe generalulu c. r. cavaleru Mainung de Handschuheim vorbea si scriá pe acelu timpu dintre tóte damele Transilvaniei mai multe limbi, intre cari si limb'a latina.

In famili'a Siolutiesca unchiulu meu mitropolitulu forméza punctulu stralucitoriu. Acésta asertiune se confirma de ajunsu prin totu ce au scrisu mai alesu diarielé romanesci dupa mórtea lui, prin urmare atunci, candu lingusirea nu mai avea cauza de a se apropia de elu; se confirma inse tocma si prin unele expectoratiuni de ale fostiloru sei adversari**).

Pentru cuventarea lui tienuta in conferinti'a regnicolara din Alb'a-Iuli'a romanii din Romani'a libera au voit'u se'i faca o moneta commemorativa; dara elu cá se nu dea ansa la suspitionari, la acelu planu s'a opusu. Romanulu, diariu din Bucuresci numesce pe unchiulu nostru in anuntiulu funebrele „Flórea romanismului.“

Combinati tóte faptele lui si vorbirile, si veti afla o lupta continua pentru drepturile natiunei, asia dicundu din léganu, pana la mormentu. Inim'a si spiritulu acestu mare, a locuitu intr'unu trupu fórte delicatu. A fostu omu de midilocu, subtire, omu frumosu si placutu; ochi mari inteligenti, energiosi, voce sonora, vorbia accentuatu si apesatu; perulu blondinu si cretiu, ceva caracteristicu in famili'a nóstra. In societati era in stare cu manier'a lui fina si glumétia a delecta si petrece pe toti, betrani si teneri, dame si barbati.

Pestrati tóte suvenirile ce le posedu eu dela elu, cá talismanu, si spiritulu lui se planeze de-asupr'a nóstra. Mitropolitulu e ingropatu in locu liberu asupr'a campului libertatei. La inmormentare a participatu poporulu din tóte partile. Dela 1848 incóce atata poporu nu a fostu in Blasiu. Intre poporulu

*) Repausatu si acesta in Domnulu.

**) Documentele respective a se vedé la fine/cá acluse.

adunatu dinaintea bisericeii, se respandise faim'a, de unde, nu s'a potutu afla, cà mitropolitulu nu ar fi mortu, ci cà elu ar fi ajunsu in captivitate, si in-mormentarea s'ar face numai spre amagirea poporului, s. a. Au trebuitu se esimu noi nepotii din biserica, cá se'lu molcomimu. — Unchiulu a moritu de bóla de inima (scursura). Se vorbia cà a fostu otravitu, dar' nu e adevveratu; asemenea faime s'au scornitu si la mórtea episcopului Aronu. Nópcea pe mormentu studentii si alti inteliginti au ridicatu unu catafalcu, l'au iluminatu, si au tienutu multe vorbiri insusfletite*).

Din famili'a nóstra au fostu mai multi preoti devotati in seculii trecuti; asemenea au fostu inainte de unire — pana a sustatu episcopi'a in Bistr'a, pecumu ne spune traditiunea familiara, mai multi episcopi.

Onorati totu-déun'a si voi preotimea, cà-ci preotii au fostu anteluptatorii, si sant'a biserica mantuinti'a si mangaierea natiunei nóstre; ce nici nu e mirare, pentru-cà dintre tóte popórale Europei numai la romani se cetesce sant'a liturghia in limb'a lui materna, si anume la tóte popórale r. catholice in limb'a latina, la greci in limb'a vechia elena, la slavi in limb'a vechia slavona, si asia numai poporulu romanu intielege sublimile si santele invetiaturi ale lui Christosu; deci nu'i mirare, déca romanulu n'a desperatu si s'a sustienutu in originalulu seu caracteru. E de insemnatu, cà nici o natiune n'are o literatura ecleziastica nationale ásia vechia si bogata cá noi.

In var'a anului 1867 caletorindu unchiulu meu mitropolitulu cu secretariulu Simionu Popu Matheiu la Valcele (Előpatak), unde in totu anulu isi petrecea, pe drumu intr'unu satu romanescu (greco-orientale) i s'a intemplatu o mare bucuria. Fiindu'i sete, a trimisu pe camerariulu se'i aduca apa dintr'o fontana, ce era in curtea unui omu. In acelea momente a esitu si proprietariulu curtii cá se védia pe caletori. Unchiu-nostru portandu o mantela usóra de drumu in contra pulberei, nu i s'au vediutu vestmintele si crucea. Apropiendu-se tieranulu 'i a disu: „Buna diu'a parinte!“ „Se dea Ddiu bade.“ „Dara de unde esci parinte?“ „De catra Blasiu bade.“ Tieranulu s'a uitatu lungu la unchiulu meu, apoi la caleasc'a cu patru cai cá patru smei, nu i s'a parutu nici decumu se póta fi numai popa cu cine vorbesce elu, si asia continuandu a intreba: „Dara totusi parinte, din care satu esci?“ „Eu suntu preotu in Blasiu,“ a fostu respunsulu. Tieranulu care pan' aci era cu pelari'a pe capu, si fumá grosu dintr'o pipa (notabene unchiulu nefiindu fumatoriu, anevoia potea suferi fumulu), a eschiamatu: „Ca dóra nu esci betranulu nostru?“ „Ba da, eu suntu betranulu vostru,“ a fostu respunsulu. Desvelindu-se 'i au aratatu crucea.

*) Una din acelea cuventari a se vedé la fine, intre aculuse.

Tieranulu scusandu-se pentru portarea de mai nainte, a disu: „Amu auditu de Excelenti'a Ta cumu lupti pentru dreptulu romanilor; amu totu doritu de v'asiu potea vedea bataru odata in viéti'a mea, si éta cà mi-au ajutatu bunulu Ddiu. Dar' aveti grigia, cà la Valcele suntu multi straini. Excelenti'a Vóstra aveti o multime de dusmani, se nu vi se intemple ceva.“ Mitropolitulu 'i a strinsu man'a tieranului zelosu si intieleptu, si a disu: „Daca dta ai avutu bucuria cà me-ai vediutu pe mine, apoi se scii cà eu in viéti'a mea arare-ori amu avutu o bucuria asia mare, cá astadi.“ Eu inse amu fostu martorulu alu unei bucurii a betranului cu multu mai mare. In anulu 1863, in diu'a candu articolulu de lege despre inarticolarea natiunei romane sanctionatu de Maiestatea Sa, s'au distribuitu intre deputati, l'am cercetatu acasa, unde aflandu'lu in midioloculu casei in genunchi intre rogatiuni, cu ochii plini de lacrime, l'amu intrebatu, cà ce face? „Da vedi nepóte, dau multiamita Dumnedienului a-totu-poternicu, cà a sfarmatu si cea dupa urma zala din lantiulu de sclavia, si cà m'a invrednicitu se potu plange cá romanu lacrime de bucuria.“

Popularitatea mitropolitului Siulutiu la romani dateadia din copilari'a lui; s'au intaritu cu ocaziunea persecutarii clericiloru din Blasiu in anulu 1844--45, candu toti refugiatii, Barnuti, s. c. l. si-an affatu scutuloru la vicariulu Siulutiu, unde au fostu primiti fratiesce si intretienuti cu lunile, apoi au ajunsu la culme, pre catu timpu a fostu arhiepiscopu si mitropolitulu.

La alegerea de episcopu in 1850 nu mai era vorba de altulu, decatu de Siulutiu. — E memorabile respunsulu unui tieranu datu tatalui meu, care mergundu la alegerea de episcopu la Blasiu, si audiendu cà mai multi tierani vorbescu despre alegere, 'i a intrebatu: „Dara dvóstra pe cine ati vrea se ve fia vladica?“ „Pe noi nu ne intréba nimeni, domnule,“ respunsera tieranii, cari nu cunosceau pe tatalu meu. Dara daca ar atarná dela dvóstra, pe cine ati alege? „O domnule, atunci amu face ceea ce dice romanulu „pasce érb'a pe care o cunosci,“ respunse unu fruntasu dintre ei, „si amu alege pe Siulutiu.“ Tatalu meu indatu i a scrisu unchiulu meu acésta fapta. Epistol'a acéstã a sositu de-odata cu incunosciintierea despre alegerea unchiului de episcopu. Eramu in Siemleu la unchiulu atunci; mi-a datu ambele chartii se le cetescu dicundu: „Epistol'a tatalui teu mi-a causatu mai mare bucuria, decatu episcopi'a.“ Elu a fostu veneratu si de magiari, pentru-cà numai lui i se póte multiami, cà in Salagiu n'a eruptu resboiulu civile. Cei mai multi magiari compromisi si gravati s'au purificatu inainte tribunaleloru martiale cu atestatele primate dela elu. E de sciutu si aceea, cà mitropolitulu s'a inmormentatu in cinterimulu comunu la espress'a lui dorintia, si cum-cà pentru a poté duce in deplinire acésta, a trebuitu se me luptu

cumplitu, că-ci s'au miscatu tóte, numai se-lu póta bagá in cript'a din curte.

Descrierea intrigeloru de pe acestu timpu, le retienu pentru a II-a parte a acestei carti, precumu si suferintiele lui, si episod'a din anulu 1852, candu principele Schwarzenberg 'ia datu unu rendez-vous la Alb'a-Iuli'a, subt cuventu ca are de a conferi cu elu, in absent'i'a lui insei-au calcatu cugensd'armii resiedinti'a, cautandu pre totutindinea dupa arme si munitiuni, pentru că betranulu a fostu denuntiatu, că inpreuna cu ungunii emigrati si cu romanii din Romani'a vré se faca revolutiune.

Seraculu betranu nici dupa mórte n'a avutu odichna, cá candu mormentulu n'aru fi totu numai mormentu si in virtulu olimpului.

De câte ori ei vedu mormentulu, imi vine in minte, că „pamentulu e mai inaltu cu unu mormentu, si lumea e mai usióra cu o dorere.

Dormi in pace spirite inaltu, martiru alu simtieminteloru tale nobile, adeveratu romanesci, pentru care erai gata in totu momentulu a primi cunun'a de martiru.

Inscriptiunea dupa colosalulu standardu de doliu din resiedintia a manifestatu simtiemintele generale: „Te gelesce natiunea.“

Pe langa lucrurile cele multe oficióse, precumu si representatiunile, si memorandele cele multe scrise de man'a lui, au participatu in persóna la adunarile municipiiloru invecinate, aparandu drepturile romaniloru. — A scrisu 10 opuri, 5 despre drepturile canonice, vechile obiceiuri, usu, praxa si disciplin'a bisericei adeveratu cat. orientale inainte de Fociu observate in biserica nóstra gr. cath. din Transilvani'a.

Alu 6-lea opu in limb'a magiara: *Birálatnak ellenbirálatá az (oláh) román nemzet származásáról.*

7-lea. Istori'a Horei si a poporului din muntii apuseni.

8-lea. Opu poeticu: Versuri de jale.

9-lea. O seriósa cautare in trecutulu si viitorulu natiunei romanesci, din punctu de vedere alu religiunei ei.

10-lea. Cartea Venatoriulu.

(Va urmá).

Influinti'a mameloru asupra educatiunei.

Disertatiune tienuta in adunarea gener. estraord. a despart cerc. II. alu asociat. trans. rom. la 17. Sept. st. n. in comunitatea Sinc'a vechia, de Ioane Popu, invetiatoriulu diriginte dein acésta comunitate.

Onoratu publicu!

Prea intieptulu creatoriu dupa ce dispuse a se face tóte fiintiele, cari luete la olalta formara conceptulu „lume,“ facu si o familia suprema, care se domnésca lumea, adeca pre omu. — Am disu fiintia suprema, pentru-cá pre acésta a deosebit'o de celea-

lalte fiintie nu numai prin exterioru, adeca prin structur'a corpului, dara si prin volia libera, judecata rationala, si mai pre susu de tóte prin spiritulu nemoritoriu cu care a inzestrat'o. Acelu creatoriu a facutu pre toti ómenii intr'o forma; si óre totusi pentru ce a fostu, este si va fi o asia mare diversitate nu numai intr'o ómenii unei parti de pamentu si intre ai alteia, intre locuitorii unei tieri si intre ai alteia, intre natiuni si natiuni, dara chiaru si intre ómenii dein o comuna, dein o familia si dein o casa? intielegu nu numai diferenti'a acestora in insusiri, moraluri si cultura, adeca in cele interne, dara chiaru si in cele corporali séu esterne.

Acésta diversitate purcede cu pucine esceptiuni dela educatiune. — Despre ce ne potemu convinge nu numai dein teori'a culésa dein esperinti'a mai multoru barbati de specialitate, prin ratiunea si judecat'a nóstra, dara chiaru prin propri'a convingere si experientia.

Si ce este educatiunea? Educatiunea in intielesu mai largu luata, e lucrarea uneia ori a mai multoru persóne adulte asupra prunciloru, pana la unu anumitu tempu alu etatiei loru, cu scopu de a le desvoltá tóte facultatile pana la óre-care gradu, candu apoi lasati de sine, se se póta perfectoná mai usioru pana la unu gradu posibilu. — Vedemu ca celealalte fiintie se desvólta, chiaru si fóra conlucrarea altora, singuru cu ajutoriulu naturei si alu instinctului, pre candu omulu lasatu de sine nu se póte desvoltá chiaru nici in partea sa fisica, de-órece vine in lume cá cea mai debila fiintia, apoi instinctu nu posede cá alte fiintie vietuitoré. Cu atatu mai pucinu s'ar potea desvoltá in spiritulu, de-órece facultatile omenesci la venirea aceiua in lume suntu in neactivitate, amortite, atápite, si numai omulu educatu póte se le puna in activitate, respective numai ómenii adulti potu educa. Si cine suntu chiamati a educá? Suntu doi factori principali: famili'a si scól'a, respective parentii si invetiatorii; inse fiindu numai celu deintaiu factoru obiectulu vorbirei mele, numai despre acesta voiu se vorbescu pre scurtu, permitiendu'mi a Ve roga de indulgentia.

Amu disu dara, cá prim'a ingrigire a prunciloru e incredintiata parintiloru. Ah! catu de intieptiesce a sciutu dispune, precumu in tóte lucrurile. Asia si in asta privintia, prea intieptulu creatoriu. Pentru-cá cine altulu s'ar interesá mai tare de prunci cá parentii, chiar' in acelu timpu, candu se postesce mai mai multa ostenéla? Scimu bine prea stimatu publicu, cá copii pana in etate de 6—7 ani suntu eschisivu sub scutulu mameloru, adeca chiar' in etatea cea mai gingasia si mai grea de educatu, pentru-cá atunci se face inceputulu, apoi se scie, cá totu inceputulu e greu. Acuma se face planulu si se pune fundamentulu, si déca planulu e frumosu si fundamentulu e bunu, atunci si edificiulu o se ésa frumosu si solidu, si vice versá. Chiar' asia depinde si educatiunea unui omu dela fundamentulu ce i l'a pusu

mama-sa. Acumu déca pruncii sunt tesaurii cei mai pretiosi ai parintiloru, oglind'a si speranti'a venitoriului, si déca cultur'a e recunoscuta de cea mai salutaria si inaltatóri'a de popóra si natiuni, atunci potemu dar' dice cu totu dreptulu, cá acelu factoru, carele da directiune prunciloru, care pune bas'a educatiunei si culturai, e de o chiamare santa, sublima si pretiósá, si acést'a e mam'a.

Inse pre catu e de sublima chiamarea mamei facia de educarea fililoru, pre atatu e de grea, gingasia si momentuósá; pentru-cá dela ea depinde crescerea buna ori rea a prunciloru. Mameloru li suntu incredintiati infantii cá fiintiele cele mai inocente, mai sublímé si mai placute lui Dumnedieu. Dela aceste depinde fericirea ori nefericirea prunciloru in prim'a linia, ma chiar' si a generatiunei, a omenimei, pentru-cá dupa dis'a intieptului Leibnitz, genulu umanu se póte reformá conformu educatiunei ce i se dá.

Influinti'a mameloru asupra educatiunei e nedisputabile. — Cumu e pomulu, asia 'i suntu si fructele; apoi romanulu mai dice, cá aschi'a nu sare de parte de copaciu etc. Póte'mi va obiectioná cineva in asta privintia dicundu, cá se dau casuri, unde unii parenti buni au prunci rei si din contra. E dreptu, pentru-cá nulla regula sine exceptione; inse eu sustienu, cá acéstá totusi provine dela educatiune, si pentru aceea nici cá dicu, cá cumu suntu parintii asia suntu si pruncii, ci cumu e educatiunea, asia suntu si pruncii. Acéstá procedura are mare analogia si cu lucrurile din natura; de es. de multe ori in pamentu bunu sémana economulu gránu curatu; inse din unele impregiurari se imple de buruieni, polomida etc.; incatu déca economulu nu va delaturá acestea de timpuriu, gránulu celu frumosu va deveni gozосу. Mai departe, surcelulu séu pomulu celu mai frumosu si mai nobile, déca pomologulu nu ar' asadá inca multu, nu l'ar' pazi de tempestatile naturei, nu l'ar' curati de buruieni, de spini, nu l'ar' mai nobilitá, nu i-ar' dá o directiune frumósá dela inceputu, fórte usioru ar' degenera acelu pomu, s'ar' selbataci, ar' cresce incatrau l'ar' impinge ventulu, si din contra, prin diligentia din pomulu celu mai selbatecu potemu se scótemu pomu frumosu si nobile.

Asemenea se intempla si cu pruncii; din cei mai buni, déca nu voru avea crescere buna, se facu rei si din contra. Pentru-ca cate nu potu obveni in viéti'a unui pruncu, cari se 'i impedece bun'a crescere, se 'i strice infantii'a si se 'lu faca nefericitu. Mamele care 'si cunóscu chiamarea sublima, trebuie se fia cu mare grigia la aceste casuri, se midiulócésca, cá asupr'a sentiuriloru loru, adeca a prunciloru, se faca impresiune numai obiecte si lucruri corespondietóre, necesari, si numai vorbe, fapte si exemple religióse, morali si placute lui Dumnedieu, adeca de acelea, cari vréu se si-le insusiésca pruncii, si nici decatu de cele contrari, pentru-cá ánimile si simtiurile prunciloru suntu cá cér'a, se imprima in ele fórte usioru

totu ce vedu si audu; cu unu cuventu, suntu accesibile pentru ori-ce.

Déca cumva observéza mamele, ca din intemplare s'au imprimatu in copili ceva reu, numai decatu se folosésca tóte midiulócele posibile spre delaturarea aceloru rele, si spre inlocuirea cu contrarie.

Proverbiulu latinu dice: consuetudo est altera natura, — adeca dedarea e a dou'a natura. Acesta e unu adeveru cunoscutu mai fiacarui. Esperienti'a ne invétia cá unu esercitiu, un'a dedare repetita mai adeseori ni se preface in naturelu, chiar' si ómeniloru adulti; asia d. es. omulu dedatu la beutura, la fumatu, la somnu, la furtu si altele, cu greu, séu nici decumu nu se póte desvetiá de ele. Ma se luamu si alte exemple analóge din natura, de es. déca langa unu pomisioru se léga unu paru si e fortiatu a cresce in directiunea parului, si dupa ce se deslega parulu, va cresce totu asia. Un'a vaca care se deda a se mulge cu mancarea dinainte, ori cu vitielulu langa ea, numai asia va dá lapte etc. etc. Cu atatu mai curendu si mai usioru se va intemplá acést'a la copii; de es. copilulu dedatu de micu cu man'a stenga, se va face stengaciu, dedatu nóptea cu mancare, astépta in tóta nóptea, dedatu la beutura, va bea; cumu se va dedá prim'a data a sta la scrisu si a tienea pén'a, asia va continuá si mare etc.

Mamele, dupa cumu amu amentitu, au influintia nu numai asupr'a educatiunei interne, adeca a celei spiritali, ci si acelei corporali; pentru aceea ele trebuie se se ingrigiésca de sanetatea si tari'a corpului prin aplicarea midiulóceloru cari promovéza desvoltarea poteriloru, si prin delaturarea pedeciloru, cari ar' impedecá desvoltarea acestora, pentru-cá corpulu e instrumentulu spiritului; apoi se scie cá: mens sana in corpore sano; va se dica, numai in corpu sanetosu póte fi sufletu sanetosu. Apoi cati copii nu devinu defectuosi la corpu din vin'a mameloru. Dintre multele midiulóce necesari spre sanetatea si desvoltarea poteriloru, voiú amenti numai urmatóriele cá principali:

I. Aerulu, fora de care nu e posibilu a vietiu.

II. Nutrementulu, adeca mancarea si beutur'a. Ací trebuie se fia mamele atente la calitate si cantitate. Cu privire la calitate se scie natur'a mancariloru, cari suntu mai usióre, mai nutritóre si mai sanetóse; ér' in catu pentru cantitate, se scie cá se le dé adese-ori, inse pucinu; de multe-ori, pentru-cá pruncii consuma mai curendu cá adultii, fiindu-cá ei manca nu numai cá se traiésca cá cei adulti, ci si cá se crésca; pucinu, pentru-cá stomaculu loru e debilu. Ce se tiene de beuturi, numai apa naturala.

III. Inbracamintea érn'a caldurósa, vér'a usióra, se nu fia impedecatória la desvoltarea corpului, adeca prea strimte séu prea grele; capetele se se tiene mai biqe mai recoróse, ér' piciórele totudéun'a la caldu; pentru aceea mamele precepute voru sci se nu folosiésca la copii perine implute cu pene, pentru-cá acelea contienu prea multa caldura.

IV. „Curatieni'a“. Care are mare influintia, nu numai

asupr'a sanatatiei, asia de es. simtirile cele cinci se tempescu prin necuratenia, dar' si asupr'a simtiului esteticu. Asia unu omu ori copilul, in care e dezvoltatu acestu simtiu, vedindu unu omu curatu, casa, ori altu lucru curatu, numai decatu se va miscá, va simpatisá cu acela, si va sci apeti totu-déun'a ce e frumosu si curatu, si aversa contrariulu, si

V. „Miscarea séu esercitarea, activitatea corporala,“ care trebue a se face in modu rationale, conformu puterii loru, cà-ci fortiarea, séu incordarea prea mare e periculósa.

Inse precumu in tóte; asia si la educatiune efetulu celu mai mare ilu are esemplulu, cumu dice si prov. latinu, *verba movent, exempla trahunt.*

Copilulu caruia nu'i dictéza nici instinctulu, nici ratiunea, cà ce e bine se faca si ce nu e bine, elu face totu-déun'a ce vede, si vorbesce ce aude, acést'a o potemu afla din esperientia. Asia de es. copilulu audiendu pre mama si pre tata, hai la mama, hai la tata, acestea vorbe le invétia mai curendu; vedindu pre muma-sa ridiendu, si elu ride, candu e mai marisoru, vedindu pe mam'a facundu'si cruce, si elu se probéza si face; audiendu. Tatalu nostru, si elu invétia cate unu cuventu. Audiendu pre mama-sa ori pre tatalu seu a injura ori a vorbi alte vorbe rele, si elu i imitéza; cu unu cuventu, totu ce vede si aude, se imprima usioru in elu si se prefacu in natura, apoi fia bune fia rele.

De aci se póte vedea, ce influintia are mam'a in specie si parentii in genere cu esemplulu loru asupr'a educatiunei; incatu vai de acei parenti cari nu se ingrigiescu de bun'a educatiune a fiiloru loru, cari dau esemple rele, si cari nu isi ferescu copii de relele insocii, cari strica moralurile cele bune, cà-ci mai tardiu le va pareá reu vedindu-se filii nefericiti din vin'a loru, éra inaintea aceluia, carele le-a incredintiatu acesti pretiosi tesauri, si nu i-au sciutu folosi, voru fi greu responsabili.

Vedindu dara influinti'a cea mare ce o au mamele asupra educatiunei, se nesuimu unulu fiacare romanu adevératu si devotatu scumpei nóstre natiuni, a conlucrá si a midiuloci prin crescerea séu cultivarea fetiiloru la scólele ce le avemu, prin infiintia scóleloru de fetitie, cu unu cuventu, prin tóte midiulócele posibile si conducátore la scopu, cá se avemu si noi, precumu au alte natiuni mai inaintate, mame mai conscie de chiamarea le sublima, adeca mai bene crescute; cà-ci atunci siguru vomu avea si ómeni mai multi devotati basericeii, patriei si natiunei; acestea mame voru sci apoi desradaciná dela inceputu, egoismulu, invidi'a si discordi'a, cari suntu conducátore de atatea rele si impedecátore de inaintare. Atunci dicu, vomu potea ajunge mai usioru la tienti'a-ne oftata, la care ajute-ne provediuti'a a pasí cu pasi gigantici si se ajungemu in tempu scurtu.

Sinc'a vechia in 15 Septembrie nou 1876.

Ioane Popu.

Starea instructiunii publice in Romani'a.

(Urmare).

Pe langa acestea, comisiunea a mai crediutu, dloru deputati, de a supune la luminat'a d-vóstra apreciare si urmatoriulu articolu aditionalu, spre a face mai eficace realisarea scopului de construirea de scóle rurale, imbunatatíndu situatiunea materiala a invetiatoriloru, ce se tiene atatu de strinsu legata de cea intelectuala si morala.

„Guvernulu, chiar' in sesiunea ordinaria viitóre se presente unu proiectu de lege, prin care, atatu pe proprietatile statului, catu si pe ale particulariloru, se se destiue de-apururea scóleloru rurale o catime de falci de pamentu, pentru usu-fructulu institutoriloru respectivi.“

Domniloru deputati!

Votarea acestui proiectu de lege, atatu de insemnatoriu prin rezultatele salutarie ce va da in scurtu tempu, precumu si celu mentionatu in articolulu aditionalu, este de o imperiósa necesitate. Comisiunea pe langa remarcabil'a expunere de motive a dlui ministru de instructiune publica, va avea onóre de a mai adaoge cà, cu locale bune de scóle in tóte comunele urbane si rurale, si cu invetiatori bine preparati, incuragiati si incongiurati de consideratiune, vomu avea fericirea de a vedea poporatiunea claselor inferióre inaltata la demnitaea de cetatieni adevérati; éra clas'a tieraniloru, mai alesu, cari, din timpurile cele mai vechi si uitate, este nedreptatita, apasata, si care dupa ce a jacutu si gemutu multe secole sub servitutea corpului, astadi totu se mai afla dormindu in servitutea ignorantiei, va potea si ea se particepe din bine-facerile civilizatiunei si libertatiei, — tielu mare, nobilu, urmaritu de inteligentiele cele mari ale tuturoru timpuriloru si reclamatu de spiritalu secolului nostru. Numai asia potemu se afirmamu cu tóta certitudinea, cà s'au pusu fundamentele unei mari revolutiuni de lumina morala si de buna stare materiala, pe care se va inaltá o Romania noua, cu elementele necesarie de dezvoltare progresiva si de securitate inaintru, si de putere in afara, ceea ce o va face considerata si respectata, in cerculu natiuniloru.

Raportoriu: P. I. Cernatescu.

OPINIUNE.

Subsemnatulu, delegatu alu sectiunei II., nu me potu uni cu majoritatea onor. comitetu asupra urmatórieloru puncte:

1. Asupr'a art. . . din proiectu, care nu specifica, déca in venitul comunalu intra si venitul caliloru comunale, si care dupa mine ar' trebui se se exceptie, cá unu venitu afectatu pentru unu anume serviciu.

Acésta specificare este de neaparatu a se face, pentru a nu se da locu la feliurite interpretatiuni.

2. Asupra art. ... din proiectu, care retiene de o potruva pentru tôte comunele cate 10 la suta din venitul lor annualu, facendu-se cu acêsta o mare asuprire unora din comunele urbane, cari de si cu mari venituri, totusi au si mari cheltueli; de exemplu, déca comunei Bucuresci i s'ar' distrage de odata o suma de 500,000 lei, celu pucinu, din venitul ei annualu, numai pentru edificare de scoli, atunci ar' trebui se suferé tôte celelalte servicie ale orasiului, fara o necesitate absoluta, care se mai pôte intempla in parte cá si pana acumu cu locale inchiriate. Asupr'a acestui articolu parerea subsemnatului este de a se adaoge: „comunele dela 30,000 locuitori in susu voru contribui numai cu cate 5 la suta din venitul lor annualu.“

3. Asupra art. ... din proiectu care cere, cá din tôte retinerile ce suntu a se face din veniturile comunale rurale, se se faca unu singuru fondu de constructiuni scolare, tienendu sém'a de opiniunea sectiunei care m'a obligatu, nu me potu uni cu majoritatea onor. comitetu:

a) Pentru-cá prin acestu actu se sacrifica independintia comunala, se ucide individualitatea ei si se nimicesce principiulu de descentralizare; cá-ci, oricátu de mare si de frumosu este principiulu solidaritatiei, totusi elu nu pôte se primedie principiulu descentralisarei, fia chiar' si in interesulu instructiunei publice, care atingundu interesulu generale alu tieiei, nu comunele rurale suntu datóre a'lu sustiene, ci statulu cu veniturile sale generali.

Principiulu individualitatiei si alu descentralisarei este atatu de mare si de sacru, in catu insasi majoritatea onor. comitetu a fostu silita a'lu respecta in favórea comunelor urbane, cari suntu scutite de centralizarea fondurilor lor, si a comunelor rurale, cari avendu'si facute cladiri scolare, nu suntu obligate a contribui pentru celelalte comune.

b) Pentru-cá se impune cu forti'a comunelor mai avute de a contribui in folosulu comunelor mai pucinu avute pentru edificare de scoli; si acést'a nu numai cá este nedreptu, dara apoi este si vatamatoriu insusi instructiunei publice, in numele careia se ceru sacrificiele, pentru-ca, pe catu va tienea acêsta contribuire, comunele mai avute voru fi silité indirectu de a'si tiené scólele inchise din lipsa de midiulóce, de a ingrigi pentru intretienerea lor; cá-ci fórte pucine din ele voru fi atátu de avute, cá se póta contribui de odata si pentru edificare de scóle, pe la comunele neavute, si se ingrigésca si de insusi scól'a lor. Uniculu motivu ce a impinsu la acêsta pe onor. majoritate este, cá ea voiesce cá cu o óra mai nainte se se ajunga la rezultatulu de a se avea locale bune de scóle; inse a scapatu din vedere, cá localele de scóle nu suntu numai ele singure care se ceru pentru propasirea instructiunei publice. Pentru cá instructiunea se póta fi ceea ce trebuie, adeca o adeverata instructiune publica, se mai cere: 1. buni invetiatori si invetiátóre, esiti din scólele normale

in numeru de mai bine de 2,000 persóne, numeru care nu se va poté dobandi nici peste 10 ani; 2. trebuie cá invetiatorii se fia bine retribuiti, si pentru acêsta va trebui o cheltuiala celu pucinu de 3,000.000 lei pe anu, ceea ce diu nenorocire ne lipsesce, si inca ne va lipsi pentru multu timp; si 3. obligativitatea nu numai teoretica, dara si practica a instructiunei publice, si care dupa imprejurarile in care se găsescu satenii si satele nóstre, nu se va potea introduce decatu fórte cu greu si intr'unu viitoriu fórte departatu, — dovada cá dupa 12 ani dela inscrierea ei in lege, de si s'au facutu multe cercari, totusi pana acumu nu s'a potutu obtiené nici macaru in parte.

Din tôte acestea dar' urmédia, cá nu este de o absoluta necesitate edificarea de odata a toturor localor de scóle, si mai alesu cu calcarea individualitatiei comunale si a principiului de descentralizare.

Prin urmare, propunu a se adoptá urmatórele, in loculu art. ... din proiectu:

„Fia-care comuna isi va edificá localulu de scóla cu propriiele sale midiulóce, din fondulu de 10 la suta prevediutu de lege.

„Comunele cari in cursu de 4 ani n'ar' potea se'si edifice localele lor de scóla din lipsa de midiulóce suficiente, voru fi ajutate de consiliile de judetie din fondulu de 10 la suta, ce si ele trebuie se capitalisedie in interesulu edificarei de scóle.“

Sc. Pastia.

Art. 5. Incependu-se cu construirea dela comunele cari au luatú iniciativ'a pentru desvoltarea instructiunei si in care nu lipsesce decatu localulu necesariu, urmaudu-se dupa aceea dela comunele cele mai lipsite de midiulóce, dara care ar' avea o populatiune de celu pucinu 100 de familii, si in urma treptatu in fia-care pana la complectarea toturor comunelor cu localele necesarie.

Dimitrie Ioanu Ghic'a.

D. presiedinte. Discussiunea generala este deschisa. D. Visanti are cuventulu.

D. A. Visanti. D-le presiedinte, daca am cerutu cuventulu in cestiunea acêsta, nu este intentiunea mea de a combate proiectulu; din contra, am fostu din acei care l'au aprobatu cu miclele modificari ce s'au expusu de dn. raportoru. Amu luatú cuventulu mai multu spre a manifestá cu ocasiunea discussiunei generale óre-care dorintie asupr'a unóru cestiuni, dela resolvarea caroru atarna, dupa mine, atingerea scopului ce se urmaresce prin acestu proiectu, adeca respandirea instructiunei in poporu.

Dloru, totu romanulu cu simtiu patrioticu, totu omulu de bine in tiér'a acést'a s'a convinsu despre necesitatea instructiunei poporului romanu. Nu e nevoia cá se mai intru in amenuntele acestei cestiuni, destulu e cá in anim'a fia-carui este recunoscutu, cá poporulu romanu din tôte punctele de vedere din care se va considera cestiunea, aré necesitaté de instructiune. Acêsta atata e de adeveratu, cá la 1864

s'a inscrisu in legea promulgata atunci principiulu salutaru alu obligativitatii invetiamentului; s'a cre-diutu că inscriindu-se in lege acestu principiu, po-porul romanu in curendu are se ésa din ignorantia in care diacea. Dar', dloru, cu regretu trebuie se con-statu, că afara de nici incercari care s'au facutu pen-tru realizarea marelui principiu alu respandirei in-structiunei in poporu, elu a remasu numai cá o sim-pla dorintia, si amu putea dice că in ceea-ce privesce invetiamentulu ruralu, elu stă mai totu asia precumu se gasea inainte de 1864.

Vedeti dar', că pentru realizarea acestei mari do-rintie nu a fostu de ajunsu inscrierea in lege a prin-cipiului, si acésta fiindu-că trebuie o multime de ele-mente care se concurga de odata, simultaneu, pentru cá se potemu avea instructiune in poporu.

De aceea dar' amu luat cuventulu, nu cá se combatu proiectulu, precumu amu disu dela inceputu, ci cá se adresezu óre-care dorintie dlui ministru alu instructiunei, pentru cá se vedemu déca d-sa este dispusu, cá totu acumu, inainte de a se pune in pra-ctica acestu proiectu de lege, a luá mesuri, pentru cá se ne vina si cu alte proiecte modificátore ale legiloru anterióre, care impreuna cu acela ce avea a'lu votá adi, se concurga la respandirea luminei in poporu; si pentru acésta nu amu avea, decatu se ne intrebamu, care au fostu cauzele, pentru care principiulu obligativitatii nu a datu nici unu resul-tatu? Intre alte cauze, cea d'antaiu a fostu, că nu s'au aplicatu legea, că a fostu unu despretiu sistematicu, si potu dice de susu pana josu o tendentia de a se desconsidera legea, de a nu se tiené in séma legea. De catu-va timpu incóce mai alesu, nu amu consta-tatu nici odata macaru vre-o incercare de a se ap-licá principiulu obligativitatii invetiamentului.

O alta cauza a mai fostu starea de miseria a a poporatiunei rurale. Unu saténu, sciti tórte bine, déca are unu copilu, ilu considera că unu elementu de viétia, de teneru.

Copilulu dela 5 ani inainte este luat de pa-rinti pentru a fi ajutati in diferite operatiuni ale muncii agricole, asia in catu, déca inscriemu prin-cipiulu obligativitatii invetiamentului, trebuie in ace-lasi timpu se tienemu séma si de acésta impregiurare, adeca se venimu a modificá legea in privinti'a acésta, a vedea catu si candu are copilulu se vina la scóla, a vedea in care din ano-timpuri trebuie se se aplice principiulu obligativitatii.

Éta o cestiune, pe care cu totu respectulu o supunu la cunoscinti'a dlui ministru alu instructiunei. Inca o cauza care a contribuitu puternicu, pentru cá populatiunea nóstra rurala se remana in stare de ignorantia, a fostu nepasarea cu care s'a consideratu sórtea institutoriloru.

In privinti'a acestui punctu s'a mai agítatu aci acésta cestiune. Veniturile comuneloru erau intre-buintiate numai in lefuri; biserica, scóla, erau in parasire. Instructorii cumu sciti, au dela statu pe

luna imi pare 30 fr., si déca se scade retienerea, imi pare că remanu cu vre-o 25 séu 26. Ve intrebú pe d-vostra, déca unu institutoru cu acésta léfa pe luna póte se traiésca, póte se se mantiena la curentulu miscarii pedagogice, déca póte se si cumpere cartile necesarie pentru a'si perfectiona cunoscintiele ce a dobanditu? Mi se pare că nu!

Asia dar' si in privinti'a acestui punctu, trebuie se ne preocupamu de sórtea institutoriloru; nu dicu, se fia platiti luxosu, déra celu pucinu se fia platiti asia, in catu se se póta mantiené cu demnitate la inaltimea misiunei loru.

Nu dicu că statulu numai decátu se dea totulu; inse se se ia dispositiuni, cá comunele se fia obligate, cá precumu ele intrebuintiéza veniturile loru pentru alte cheltueli puru administrative, si adesea zadarnice si netrebnice, se fia obligate, dicu, cá se intrebuintieze si o parte din veniturile loru la sustienerea in-stitutoriloru rurali.

Éta o cauza, pentru care invetiamentulu rurale nu a datu rezultatele asteptate.

Acestea suntu pe scurtu dorintiele pe cari voiamu se le adresezu dlui ministru alu instructiunei publice. In adeveru, dloru, noi amu facutu unu proiectu de lege pentru a se cladi scóle; inse a avea scóle nu-mai dupa cumu amu avutu pana acumu, cu principiulu obligativitatii invetiamentului puru si simplu inscrisu in lege, acésta nu insemnéza nimic. Inse, dupa cumu ati vediutu, că chiaru dn. ministru in espune-rea dsale de motive ne spune curatu, că a dice scóle, nu insemnéza numai a fi scrise pe charthia, nu in-semnéza a avea numai paratii, mai suntu inca o multime de alte elemente cari trebuescu a veni se concure pentru a avea o buna scóla; este profeso-rele, este mobiliariulu trebuitoriu si altele, si langa tóte acestea, pentru a avea scóle, este mai pre susu de tóte a avea elevi si buni profesori.

Prin urmare dara, in acésta privintia trebuie se atragemu tóta luarea dvóstra aminte.

Prin urmare, o alta rugatiune séu dorintia ce asi mai avea sé adresezu onor. dn. ministru de culte, este ca, pe langa acestu proiectu se vie si cu cele-lalte elemente cari se concureze pentru a face o buna scóla. Proiectulu acesta 'lu adoptu; suntu nisce mo-dificari pe cari le-amu facutu in comitetulu delegati-lern, pentru care 'mi ressrvu dreptulu, cá venindu la articole, se le aratu, si candu va veni cestiunea sule-vata de opiniunea diferita a onor. dn. Pastia, se o combatu.

Siedinti'a dela 22. Noembre 1876.

Presiedenti'a dlui presiedinte C. A. Rosetti, asi-statú de dnii secretarii M. Ghelmegéuu, C. Climescu, I. Latiescu, F. Alunénu.

D. I. Ionescu.*) D-loru, candu amu cerutu

*) Moldovanu de nascere, fiu de preotu, fratele mai mare alu profesorului de universitate Nicolae, astadi mini-

cuventulu, amu vediutu unu membru din camera că vine la mine si 'mi dice: fôrte bine ai facutu de ai cerutu cuventulu că se combati proiectulu, că-ci vomu avea ocasiunea că noi se'lu sustienemu. N'amu cerutu cuventulu că se combatu instructiunea poporului romanu, că-ci in instructiune amu facutu si eu ceva, si chiaru astadi facu ceea ce potu că se contribuiescu si eu a se da lumina poporului romanu. Era aci nu este cestiunea de lumina séu nelumina, este cestiunea de facutu scole, pentru a invetia copii sateniloru.

Apoi populatiunea nóstra de prin sate are case acoperite cu paie, facute din lemnu, de valatuci si de gardu, cumu se inlesnescu ómenii, că-ci ei nu suntu cu capitaluri mari; au biserici, care suntu de durate, care tienu câte o suta séu doue sute de galbeni, altele de valatuci, altele de pétra, dupa putinti'a midiulóceloru loru.

In proiectulu acesta, d-loru, eu gasescu o fôrte mare smintéla, că-ci nu se ia in consideratiune neaveea in care se gasesce populatiunea de prin sate.

Amu cititu si eu, că in Americ'a scólele suntu nisce edificii fôrte frumóse, mai frumóse decâtu palatele, si cheltúielele cele mai mari, care se dau in budgete in Americ'a, suntu cheltúielele pentru instructiunea publica. Asi dori se fia si tíer'a mea in asemenea positiune, dar ce faci candu poporulu nóstru este saracu? In adeveru poporarii de prin terguri ambla cu ciobote, au strade pavate cu pétra cubica, au case acoperite cu feru, frumóse, cu gémuri la ferestre; acestea inse suntu pentru poporarii de prin terguri, dara poporarii de prin sate, pentru care voimu se facemu scóle, ei ambla cu opinci, ei mananca mamaliga si unu ou, si astu-feliu trecu dio'a intréga; astadi, pentru că se'si platésca birulu, 'si vinde vac'a care face 50 de lei in 9 lei. Apoi bine este se venimu noi acumu, se'i mai dicemu se platésca asia de multu pentru scóle? Dreptu este se'i mai ceremu se platésca inca o diecime mai multu, cá se i se cladésca scóle frumóse?

Proiectulu acesta are o smintéla mare, aceea că nu are pe langa densulu proiectulu tipu de constructiuni. Ni se ceru numai bani. Apoi, d-loru, bani tóta lumea cere dela poporu. — Mai daunadi dn. ministru de finantie ne-a adusu unu nou proiectu pentru urmariri. Vedeti că nu e multiamitu cu urmaririle care se facu astadi, voiesce midiulóce mai aspre, mai constringátore. Ei bine, eu ve asiguratu că, déca locuitorii nu platescu, nu este pentru că nu voru, dara pentru că n'au cu ce plati sarmanii, n'au de unde luá bani, că-ci posesorulu care le dá pana acumu, n'are nici elu; proprietariulu care le dá nu are nici acesta. Ei bine, candu tóta lumea suferu,

candu proprietarii n'au bani, candu proprietarii mici nu au, candu posesorii (arendasii) nu au, noi ce facemu? Venimu astadi se mai punemu o dieciuéla pe spatele poporului. Dara óre sciti d-vóstra, că veniturile comunale si judetiene suntu, din punctulu de vedere economicu, urcate aprópe câtu venitulul statului intregu? Aveti d-vóstra cunoscintia de cifrele statistice? Aveti d-vóstra cunoscintia de greutatile poporului din punctulu de vedere alu impoziteloru? Eu credu că nu, că-ci déca a'ti sei acésta, n'ati gasi tocmai astadi tempulu că se luati asemenea mesuri. Eu, d-loru, că reprezentantu alu sateniloru, ve spunu curatu, că nu mai avemu cu ce plati. Chiaru noi proprietarii mari séu mici, sumentu in lipsa, in ce stare dara potu fi tieranii?

Mai suntu unii cari vinu si dicu: se se dea pamentu pentru scóla. Eu, d-loru, credeamu că s'a ispravitu odata cu legea inproprietariei. Apoi eu amu muncitu pentru acelu pamentu, l'amu castigatu cu truda si ostenéla, si acumu voiti se mi'lu luati?

In generalu, d-loru, suntu pentru luminarea poporului romanu, inse pentru că nu avemu de unde se damu bani, eu credu că se póte pune o dieciuéla, nu asupra venitului, ci asupra cheltúieleloru, si astu-feliu nu se va potea sminti nici economi'a budgetului comunale. Si cu tóte că suntu in acésta camera 70 de deputati advocati, dara pucini suntu economisti, si pucini intielegu că e o mesura gresita de a se lná acésta dieciuéla asupra venitului, in locu de a se luá asupra cheltúieleloru.

Afara de acésta, aru trebui cá dn. ministru de culte se ne presente si planurile tipu, dupa care au se se faca aceste localuri de scóle; că-ci, eu credu că asemenea localuri se potu face cu 1000 franci séu cu 2000, si póte si mai eftinu.

In resumatu, d-loru, eu ve atragu atentiunea asupra neajunsuriloru ce presenta acésta lege, si ve rogu se o indreptati, cá se nu facemu locuitoriloru mai multu reu decâtu bine.

(Va urma.)

Ce diarie se citimu?

Acésta intrebare ne veni dela unii ómeni teneri. Rspunsu generale se póte da: Mai antaiu de tóte diarie nationali romanesce. Dara care din tóte? cá pentru 60—70 noue ne lipsesce si timpulu si poterile materiali.

Déca intielegeti diariile politice, atunci luati amana 4—5, urmariti-le in câte 9—10 Nri tendenti'a fia-caruia din ele, dupa aceea intrebati-ve conscienti'a Dvóstra; credemu că aceea ve va spune ce se alegeti. Se sciti inse, că nici din unu diariu politicu, modernu nu veti trage folosulu asteptatu, déca nu veti arunca de temelia istori'a.

Dara din cele nepolitice, de specialitate?

Ací ve dà rspunsu insasi vocatiunea fia-caruia.

stru de esterne. Dn. I. Ionescu este celu mai vechiu agronomu dein generatiunea betrana de astadi, cunoscutu prea bine si cá scriitoriu de specialitate, dara in urmarea multoru suferintie, camu pessimistu. Red. Trans.

Navita de ventis, de bobus narrat arator. Déca esci preotu, se nu'ti lipsésca vre-o fóia eclesiastica de pre mésa; precumu nici docentiloru fóia didactica, economiloru agronomica, jurisconsultiloru juridica, mediciloru medicinale etc. Avemu de tóte acestea in limb'a nóstra.

Dara din diariile politice scrise in alte limbi? In lini'a prima se tienemu de cele amice noue, precumu este de es. „Osten“ care pe langa ce este cea mai eftina, adeca numai 6 fl. v. a. pe anulu intregu si 3 fl. pe semestru, apoi si apara interesele nationale cu zelul si coragiu care merita tóta recunoscinti'a nóstra, precumu se intemplà si mai de curendu in Nr. 2 din 14 Ian., unde atatu in articolulu de fondu, catu si in alti doi se ocupa numai de romani si de dreptele loru cause asiã, in catu nici celu mai zelosu romanu nu ar fi in stare de a le sustiené mai bine. Cestiunile nóstre din Transilvani'a, din Ungari'a si Banatu, din Bucovin'a si chiaru dein Romani'a suntu in acestu diariu la ordinea dilei. Asia de es. infruntarea si demintirea pre catu de aspra pe atatu de justa ce da „Osten“ in susu citatulu Nr. 2 de una parte calumniatoriloru dela noi, de alta jidoviloru din Moldov'a, trebue se rusinedie pe multi adversari cu epiderome grósa. Adesca este bine a ne ocupá si de diariile cele mai hostili, pentru-cá cu atatu mai exactu se ve informati de tendentiele loru.

Bibliografia straina.

In decursulu anulu trecutulu s'au tiparitu in tipografiele Angliei preste totu, carti originali si traductiuni in editiunea antaia si in editiuni noue 6000.

Dein acelu numeru 695 au fostu theologice, 470 filologice, 411 pentru educatiunea tenerimei, 857 novele si romane, 164 juridice, 377 din sfer'a economiei nationale (politice) si comerciali; 252 despre arti si scientie; 270 descriptiuni de caletorii s'eu Itinerarie; 407 historice si biografice, poetice cu dramatice si musicali 322; anuarie s'eu almanace 293, de medicina 181, din sfer'a frumóseloru arti 1076; diverse 166.

In Ungari'a inca se publica unu conspectu bibliograficu, in care se spune cá in a. 1876 s'aru fi tiparitu in mai multe ramuri de scientie, de arti si in mare numeru scolastice, in limb'a magiara 1393, in german'a (se intielege cá numai in Ungari'a si Transilvani'a) 215, latinesci 29, slavace 34 serbesci cu litere ciriliane 15, in aceeași limba pentru croati cu litere latine 12, romanesci 12, francesci 5, italiene 2.

Vede ori-care romanu literatu, cá in acestu conspectu celu pucinu cifr'a de 12 carti romanesce este cu totulu erronata. Pana in catu voru fi exacte s'eu nu, celelalte cifre, noi nu potemu se scimu. Unu lucru ne bate la ochi, cá adeca diarie cá „Ellenör“ s. a. se plangu neincetatu asupra pucinei interessari a publiculu magiaru de literatur'a sa nationale, cá cele mai multe editiuni se facu numai in cate 1000

exemplarie si nici acelea nu se vendu, cá anume operele serióse si scientifice n'au nici o cautare, precumu nu au nici la celelalte popóra de tali'a celui magiaru, cá magiarii sunt multu mai passionati pentru lectur'a de carti nemtiesci, cá chiaru editorii din Ungari'a respingu multe mauuscrite magiare, dicundu cá productele tiparite in acésta limba ne avendu cautare, le jacu banii dieci de ani in trensele. Asia dara cartile cele mai cautate sunt scolastice, publicate pentru scólele diverseloru confessiuni, apoi cele populare si beletristice si calindarie. Adeca camu cá si pe la noi.

Dn. professoru din Parisu M. Em. Picot, érași mai gratificà pe publiculu europénu, in folosulu invederatu alu natiunei nóstre, cu unu productulu alu studialoru sale istorice si filògice romanesce, publicatu mai antaiu la 1875 in Nr. III. De la Revue d'Anthropologie, éra acuma scosu in fasciculu separatulu sub titlu:

Les Roumains de la Macedoine Paris. Ernest Leroux, editeur. 28 Rue Bonaparte 28. Spre a face acestu studiu, dn. Picot adunà cu diligentia de albina totu ce s'a scrisu pana acilea despre macedoromani, cernendu totu odata prin sita désa mai alesu datele statistice. Numai doctrin'a sa despre originea romaniloru va provoca de siguru critica severa, asemenea celei indreptate contra lui Rösler si a. Era bine, cá dn. Picot inca se'si fia mai luatulu in acésta cestiune tempu de studiu vre-o cati-va ani, cá se nu o patia de es. cá C. Schuller etc., se'si retraga opiniunea la betranetie.

„FAMILI'A.“

Intre pucinii barbati romani din Ungari'a, carii cultiva cu zelul literatur'a nóstra, avemu pe unulu, care semena ca si-a devotatu viét'i'a tóta pentru acestu scopu sacru si sublime, la care duce o cale curmata de nenumerate obstacule. Acela este dn. Iosifu Vulcanu, carele inca din anii juniei sale petrecuti la universitate isi alesese acésta cariera prea pucinu cautata atatu la noi, catu si alte popóra de conditiunea natiunei nóstre, mai alesu in specialitatile cultivate de d-sa, prin care spera, nu fóra temeia, ca va deda pe mai multi ómeni la lectura si prin ea la cultivarea spiritulu si a ânimei. Restulu se ve spuna Famili'a, care acumu ese in anulu alu 12-lea. In acea fóia periodica esise si unu romanu nationale, titlatulu Ranele natiunei, pe care acumu ilu vedemu publicatu si cá carte formatu 8-vo. Tom. I. Alegerea de deputatu pag. 208, tom. II. Treptele prapastiei 200, tom. III. Man'a provedintiei 215. Tendenti'a acestui romanu nu se póte caracteriza mai bine si mai precisu, decatu in sententi'a din urma a tomulu alu III-lea: „Éta resplat'a renegatiloru!“